

KS. ANDRZEJ RUTKOWSKI

PRZYGOTOWANIE DO SAKRAMENTU BIERZMOWANIA W ŻYCIU KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO PO II SOBORZE WATYKAŃSKIM

Po II Soborze Watykańskim, przygotowanie do sakramentu bierzmowania to szczególny wymóg w życiu Kościoła powszechnego oraz partykularnego diecezji i parafii. Wymóg ten w dużej mierze sprawia, że ten drugi sakrament wtajemniczenia chrześcijańskiego zachowuje bezpośrednio związek z chrztem, ale w praktyce utrzymano jego udzielanie z reguły po przyjęciu sakramentu Najświętszej Eucharystii¹.

W Polsce odnowione obrzędy sakramentu bierzmowania zaczęły obowiązywać od roku 1975². Tym samym można powiedzieć, że w okresie ostatnich dziesięcioleci ubiegłego wieku ukształtowały się na nowo fundamenty przygotowania do tegoż sakramentu i ich przywoływanie zyskuje swoje znaczenie w obecnym niekiedy kryzysie przeżywania bierzmowania, jego nieprzyjmowaniu, lekceważeniu czy przyjmowaniu bez odpowiedniej świadomości i przekonania³.

¹ Paweł VI, *Konstytucja apostolska o sakramencie bierzmowania „Divinae consortium naturae”* (15 VIII 1971), w: *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2009², s. 10-11; Jan Paweł II, *Bierzmowanie jako dopełnienie łaski chrztu. Audiencja generalna* (30 IX 1998), nr 5, „L'Osservatore Romano. Wydanie polskie” 20 (1999), nr 1, s. 48.

² Episkopat Polski, *Instrukcja duszpasterska dotycząca sakramentu bierzmowania* (16 I 1975), nr 1, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*, red. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 31.

³ Kuria Metropolitalna Warszawska, *Wskazania duszpasterskie dotyczące przygotowania do sakramentu bierzmowania na terenie archidiecezji warszawskiej* (26 IV 1995), nr 4, „Anamnesis” 3 (1996/1997), nr 4, s. 44-45.

1. PRZYGOTOWANIE KATECHETYCZNE KANDYDATÓW

Pojęcie „Przygotowanie katechetyczne” wskazuje na przygotowanie kandydatów poprzez udział w przekazywaniu wiary w formie katechezy, ale zarazem wpisuje to przygotowanie w całokształt i odpowiedni czasokres kształcenia religijnego⁴. Przygotowanie kandydatów do bierzmowania w życiu Kościoła partykularnego łączy się przede wszystkim z systematyczną katechizacją w szkole podstawowej. Obejmowało ono według obecnego do niedawna systemu szkolnego klasy V-VIII szkoły podstawowej wraz z całym cyklem katechetycznym pt. *Dojrzałość chrześcijańska* (obecnie aż po II-III klasę gimnazjum). Niekiedy przewiduje się jej rozpoczęcie już nieco wcześniej od samego początku pięcioletniej katechezy pokomunijnej. Zdarza się, że usiłuje się wyróżnić pewne etapy przygotowania, lecz ich nazewnictwo nie jest jednolite. Formację pośrednią przewiduje się na przykład aż do VI klasy włącznie, a bezpośrednią w klasie VII. Ten ostatni etap obejmuje z kolei przygotowanie dalsze i bliższe. W odniesieniu do samych kandydatów przygotowanie to stanowi ich pouczenie o zasadach świadectwa wiary i życia chrześcijańskiego (por. KKK 1309). Podstawową tematyką są tu zagadnienia dogmatyczne i etyczne oraz apostołat. Wśród materiałów pomocniczych zaleca się niekiedy również wykorzystanie np. opublikowanych homilii poszczególnych biskupów diecezjalnych, adresowanych do bierzmowanych i ich świadków. Z myślą o dzieciach i dorosłych głuchoniemych, niewidomych, upośledzonych umysłowo przewiduje się ich przygotowywanie do bierzmowania na miejscu w zakładach specjalnych albo w parafiach indywidualnie, przy współpracy rodziców. Rzadziej w tym celu uwzględnia się odrębne kursy katechetyczne dla kandydatów z całej diecezji. Na zakończenie katechizacji przed bierzmowaniem uwzględnia się sprawdzenie wiadomości kandydatów przez diecezjalnego lub dekanalnego wizytatora albo delegata biskupiego. Jego organizacja jest zadaniem referatu katechetycznego kurii biskupiej. Uczestniczy w nim również proboszcz. Niekiedy w egzaminie tym, jak i w całym przygotowaniu młodzieży przewiduje się udział przedstawiciela parafialnej rady duszpasterskiej⁵.

⁴ P. Gaida, *Przygotowanie katechetyczne młodzieży do bierzmowania*, w: *Sakramenty inicjacji w liturgii i w praktyce duszpasterskiej*, red. R. Pierskała, H. J. Sobeczko, Opole 1996, s. 139-140; W. Danielski, *Formacja postaw służby wobec Chrystusa i Kościoła w bierzmowaniu*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 43 (1996), z. 6, s. 92-97; V. Twomey, *Die Firmung*, w: *Christus begegnung in den Sakramenten*, red. H. Luthé, Kevelaer 1981, s. 280; M. Pastuszko, *Sakrament bierzmowania* (kan. 879-896), Kielce 2005, s. 300-301, 303; B. Biela, *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania: czy wykorzystana szansa?*, „Studia Pastoralne” 4 (2008), s. 45-46; Cz. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania w reformie liturgii II Soboru Watykańskiego*, Lublin 2012, s. 244-245, 364-365.

⁵ *Synod diecezji wrocławskiej odbyty we Wrocławku w dniach 6-9 XI 1967 r. pod przewodnictwem księdza biskupa Antoniego Pawłowskiego, biskupa wrocławskiego* (Statuty i załączniki) (9 XI 1967), „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 51 (1968), s. 97, 136; *Trzeci synod archidiecezji warszawskiej* (12 IX 1974), „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 65 (1975), s. 82-83, 120; *Duszpasterski synod*

Dawniejszy model katechezy przed bierzmowaniem znalazł zastosowanie w życiu Kościołów Poznańskiego i Katowickiego. W Kościele Poznańskim w dobie roku 1970 i 1993 perspektywę przygotowania do bierzmowania uwzględniono podczas ostatniego roku przed udzieleniem tego sakramentu i objęło ono zasadniczo przygotowanie w klasie VII. Formację do bierzmowania podczas katechezy w klasie VII i VIII podejmuje się także w Kościele Katowickim szczególnie od roku 1975⁶. Niektóre Kościoły partykularne zachowały również odrębność w nazewnictwie i strukturze przygotowania. Tym samym w Kościele Płockim w roku 1991 formację w klasach V i VI nazwano dalszą, a w odniesieniu do klas VII i VIII zastosowano określenie przygotowania zasadniczego⁷. Dwuletnie przygotowanie bezpośrednie w Kościele Gdańskim zwłaszcza od roku 1973 rozpoczyna się w klasie VI i trwa w klasie VII. Szczegółowo są to tygodniowo dwie godziny ogólnej katechezy w pierwszym roku oraz trzy godziny albo wyjątkowo dwie, w tym jedna tzw. wydłużona w roku drugim. W przypadku katechizacji przygotowawczej jedynie w klasie VII, wskazuje się na kilka odrębnych spotkań, konferencji i dodatkowych katechez. Jednakże w Kościele Warszawskim w roku 1974, zdecydowano, że to dodatkowe przygotowanie dotyczy wyłącznie do tych, którzy nie uczęszczali na lekcje religii w ostatnich latach szkoły podstawowej. Tak czy inaczej katechizację w klasie VIII cechuje na ogół zadanie formacyjnego pogłębienia. Jest to minimum 7-10 katechez w wymiarze całego roku⁸. Co ciekawe, jeszcze w roku 1986 w Kościele Częstochowskim, przygotowaniu do bierzmowania zdawał się towarzyszyć szczególny realizm w stwierdzeniu: „Nie wolno dopuszczać do niego ludzi zupełnie nieprzygotowanych, przygodnie i w ostatniej chwili proszących o ten sakrament”⁹.

---

archidiecezji krakowskiej 1972-1979. Przebieg prac synodalnych. Dokumenty synodu. Dokumentacja synodu (8 V 1979), t. 1, Kraków 1985, s. 271, 282; *Drugi synod archidiecezji gnieźnieńskiej* (16 V 1981), Gniezno 1981, s. 61, 125; *Czwarty synod diecezji tarnowskiej 1982-1986. Ad imaginem Ecclesiae universalis (Lumen gentium 23)* (13 III 1986), Tarnów 1990, s. 76, 77-78, 119, 241, 260-261, 262-263; *Chrystus światłem Maryja wzorem. Drugi synod diecezji częstochowskiej* (23 XI 1986), Częstochowa 1987, s. 89-90; *Drugi synod diecezji lubelskiej 1977-1985* (8 XII 1987), Lublin 1988, s. 57-58, 84; *Pierwszy synod diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej* (9 XII 1989), Koszalin 1990, s. 76-77; *Uchwały synodu archidiecezji w Lubaczowie* (10 XI 1990), Lubaczów 1991, s. 9, 32-33, 35, 56-57, 213; *Synod archidiecezji wrocławskiej 1985-1991* (6 XII 1993), Wrocław 1995, s. 235, 293, 464, 458; *Trzeci synod diecezji kieleckiej 1984-1991* (3 VI 1992), Kielce 1992, s. 204; *Poznański synod archidiecezjalny 1992-1993* (31 XII 1993). Dokumenty, Poznań (brw.), s. 55, 83, 257-258, 290; *Drugi synod diecezji włocławskiej* (4 IV 1994). Statuty, Włocławek 1994, s. 75.

⁶ *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego, odprawionego pod przewodnictwem księdza arcybiskupa Antoniego Baraniaka w dniach 4 VI, 12 IX i 12 X milenijnego Roku Pańskiego 1968* (14 X 1970), Poznań 1972, s. 73-74, 116, 162; *Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katowickim. Uchwały pierwszego synodu diecezji katowickiej* (23 XI 1975), Katowice-Rzym 1976, s. 37, 65.

⁷ *Uchwały czterdziestego drugiego synodu płockiego* (7 VI 1991), „Miesięcznik Pastorski Płocki” 76 (1991), nr 10 bis, s. 35, 62, 75, 110.

⁸ *Statuty drugiego synodu gdańskiego* (20 XII 1973), Gdańsk-Oliwa 1976, s. 49, 110-111, 192-193, 195.

⁹ *Chrystus światłem*, dz. cyt. s. 89.

1.1. Tematyka i formy przygotowania katechetycznego

Tematyka i formy przygotowania katechetycznego do bierzmowania, na różne sposoby mogą to przygotowanie ożywiać, zarówno dzięki inwencji katechetów, jak i zaangażowaniu kandydatów¹⁰. Tematykę samej celebracji sakramentu bierzmowania i jej znaków już podczas katechezy kandydatów uwzględniono szczególnie w Kościele Poznańskim od roku 1970 i Gdańskim od roku 1973. Zalecono np. aby katecheci wyjaśniali gest włożenia rąk, namaszczenie krzyżmem na czole, przybliżali znak krzyżma i jego błogosławieństwo przez biskupa w Wielki Czwartek, jak również omawiali treści Liturgii słowa podczas bierzmowania i teologię liturgii tego sakramentu. W Kościele Gdańskim uwrażliwiono na poszczególne tematy katechezy. Dotyczy ona dialogicznego charakteru sakramentów, Bożego wezwania i odpowiedzi człowieka, przynależności do Kościoła i postawy apostołskiej itd. Także w Kościołach Włocławskim w roku 1967 i Tarnowskim w roku 1986 uwydatniono zapoznanie młodzieży z obrzędami sakramentalnymi, opanowanie pieśni i odpowiedzi liturgicznych oraz praktyczne przygotowanie do przyjęcia bierzmowania. Mistagogię w katechezie przed bierzmowaniem polecono zwłaszcza ogółowi Kościoła partykularnego w Polsce w roku 1991. Jednakże taki charakter przygotowania katechetycznego zaakcentowano już w roku 1973 także w Kościele Gdańskim. Polega on np. na rozpoczynaniu katechezy hymnem do Ducha Świętego, a kończeniu jej błogosławieństwem kapłańskim, jeżeli katecheta jest księdzem. Szczególnie ponadto w Kościele Wrocławskim w dobie roku 1993 uwrażliwiono na zasadę, że na równi należy traktować wiedzę katechetyczną i formację chrześcijańską. Na ogół jednak także w innych Kościołach partykularnych w całym przygotowaniu kandydatów obok tradycyjnej katechezy zadeklarowano poparcie dla wspólnotowych celebracji. Odnośnie do egzaminu zaleca się, by był on nie tylko sprawdzianem wiedzy, lecz i formacji kandydatów, dokonywanym w pogodnej atmosferze. Ponadto troskę o pogłębione przygotowanie kandydatów zaniedbanych pod względem znajomości prawd wiary i udziału w liturgii podjęto szczególnie w Kościele Lubelskim wraz z rokiem 1987. Oznacza ona pomoc młodzieży w kierunku osobistej akceptacji chrztu, który przyjęli w dzieciństwie, jak również dojrzałej wiary i czynnego udziału w życiu Kościoła. Znaczenie formacyjne grupy katechetycznej zaakcentowano również w Kościele Tarnowskim w roku 1986. Jest to wzajemne apostołstwo słowa, przykład w ro-

¹⁰ Cz. Krakowiak, *Bierzmowanie sakrament inicjacji chrześcijańskiej*, Lublin 2005, s. 120-121, 176-177; Pastuszko, dz. cyt. s. 21-22; H. J. Sobeczko, *Z problematyki teologiczno-pastoralnej sakramentu bierzmowania*, „Studia Pastoralne” 4 (2008), nr 4, s. 31-32, 38; K. Jeżyna, *Sakrament bierzmowania źródłem nowej ewangelizacji*, „Roczniki Teologiczne” 51 (2004), z. 3, s. 81-82; R. Falsini, *La cosiddetta „rinovazione delle promesse battesimali”*, w: *Nel rinnovamento liturgico il passaggio dello Spirito*, red. E. Mazza, G. M. Compagnoni, Roma 2001, s. 413-414; J. Kreiml, *Die Firmung – ein entscheidender Schritt auf dem Weg ins mündige Christsein: das Sakrament der Beauftragung zur Mitarbeit an der Sendung der Kirche*, „Klerusblatt” 83 (2003), s. 113-114.

dzinie, szkole, parafii, a nawet modlitwa za siebie nawzajem¹¹. Także postulat ujednolicenia zasad dotyczących katechezy, związanej z tym sakramentem, podjęto w prowincji Kościoła Krakowskiego w roku 1983¹².

1. 2. Przygotowanie katechetyczne w sytuacjach nadzwyczajnych

Z uzasadnionych przyczyn, przygotowanie katechetyczne kandydatów, wymaga niekiedy skrócenia i intensyfikacji tegoż przygotowania przy zachowaniu swego rodzaju jego minimum, a zarazem samej istoty¹³. W myśl takiego realizmu, spotyka się w Kościołach partykularnych przede wszystkim ustalenie, że osoby starsze spoza danej grupy przygotowawczej w ramach katechezy, mogą dołączyć do grupy młodzieży podczas zwyczajnego przygotowania bliższego do sakramentu, a zwłaszcza wziąć udział w nowennie. Jedynie w ostateczności bierze się pod uwagę formację indywidualną. Dzieje się tak np. przed skierowaniem kandydata do innego kościoła, w którym bierzmowanie odbędzie się w najbliższym czasie. Niemniej dwie godziny katechezy tygodniowo w przeciągu kwartału, według opracowanego szczegółowo programu, przewidziano dla starszych kandydatów w Kościele Gdańskim szczególnie od roku 1973. W przypadku niebierzmowanych kandydatów do małżeństwa, jest to przygotowanie raczej indywidualne, połączone z bezpośrednią formacją narzeczonych. Jednakże z uwagi na występujące braki w edukacji religijnej zaleca się pogłębioną katechezę¹⁴. W ten sposób w życiu Kościołów partykularnych, uwydatnia się w ślad za wytycznymi Kościoła powszechnego, znaczenie przygotowania do bierzmowania także w sytuacjach nadzwyczajnych przy zachowaniu określonego programu oraz samej istoty tegoż przygotowania do dawania świadectwa życiem i do apostołatu. W praktyce życia okaże się jednak czy przy braku odpowiedniego przygotowania zastosowanie

¹¹ *Synod diecezji włocławskiej*, dz. cyt. s. 136; *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego*, dz. cyt. s. 162 nr 568; *Statuty drugiego synodu gdańskiego*, dz. cyt. s. 191-192, 193; *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, dz. cyt. s. 282 (t. 1); *Czwarty synod diecezji tarnowskiej 1982-1986*, dz. cyt. s. 261-262; *Drugi synod diecezji lubelskiej*, dz. cyt. s. 84, 147; *Drugi polski synod plenarny. Teksty robocze* (20 IV 1991), Poznań 1991, s. 85; *Synod archidiecezji wrocławskiej*, dz. cyt. s. 280, 293, 459.

¹² *Pierwszy synod prowincji krakowskiej. Communio et communicatio*, Kraków 1992, s. 38.

¹³ Cz. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania w praktyce pastoralnej Kościoła w Polsce*, Sandomierz 2005, s. 56-66; Pastuszko, dz. cyt. s. 316-317; Biela, dz. cyt. 51-52; A. Lameri, *Il sacramento della confermazione nel cammino dell'iniziazione cristiana: dalla problematica teologica alla questione pastorale*, „Rivista Liturgica” 87 (2000), s. 204-205; C. Pierpaolo, *La teologia della confermazione nel XX secolo*, w: *La cresima*, red. E. Carr, Roma 2007, s. 179-180.

¹⁴ *Statuty drugiego synodu gdańskiego*, dz. cyt. s. 195; *Pierwszy synod prowincji krakowskiej*, dz. cyt. s. 90; *Czwarty synod diecezji tarnowskiej 1982-1986*, dz. cyt. s. 119, 262; *Chrystus światłem*, dz. cyt. s. 110, 142; *Pierwszy synod diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej*, dz. cyt. s. 76, 184; *Drugi polski synod plenarny*, dz. cyt. s. 87; *Uchwały synodu archidiecezji w Lubaczowie*, dz. cyt. s. 56; *Uchwały czterdziestego drugiego synodu plockiego*, dz. cyt. s. 110; *Trzeci synod diecezji kieleckiej*, dz. cyt. s. 205; *Synod archidiecezji wrocławskiej*, dz. cyt. s. 137.

znajdzie możliwość odłożenia przyjęcia bierzmowania na czas po zawarciu małżeństwa. NB. Pojęcie „Poważnej niedogodności” określa szereg innych przyczyn do odłożenia sakramentu bierzmowania w sytuacjach nadzwyczajnych¹⁵.

2. PRZYGOTOWANIE BEZPOŚREDNIE KANDYDATÓW

Przygotowanie bezpośrednie kandydatów następuje po przygotowaniu katechetycznym, a poprzedza bezpośrednio celebrację sakramentu. Do czasów II Soboru Watykańskiego stanowiło bardzo często jedyną formę przygotowawczą¹⁶. W ślad za tym, tradycyjną jego postać w Kościołach partykularnych stanowi nowenna. Odbywa się ona w kościele z udziałem rodziców, świadków i ogółu parafian. W czasie jej trwania przewiduje się homilię. Niekiedy nowennę uwzględnia się również w rodzinach. Inne formy przygotowawcze to triduum, modlitewne lub rekolekcyjne spotkania, nabożeństwa z konferencjami ascetycznymi oraz wystawienie Najświętszego Sakramentu po Mszy św. i modlitwy do Ducha Świętego. Trzydniowe rekolekcje lub conajmniej jeden dzień skupienia w połączeniu ze spowiedzią przewiduje się w dobie roku 1987 w Kościele Częstochowskim¹⁷. Także w Kościele Tarnowskim na miarę roku 1986, nawiązując do oczekiwania przed Zesłaniem Ducha Świętego na wzór Najświętszej Maryi Panny z apostołami, posłużono się własną nazwą nowenny w postaci *Jasnych dni*. Nadto w tymże Kościele partykularnym odprawienie kilku pierwszych dni nowenny w domu rodzinnym, wskazano w przypadku dużych odległości od kościoła lub innego rodzaju przeszkód. Spotkania modlitewne odbywają się wieczorem i obejmują: hymn *Przyjdź Duchu Stworzycielu* w dawnym przekładzie, modlitwę i siedem razy doksologię *Chwała Ojcu*¹⁸. Przygotowanie bezpośrednie w ciągu ostatniego roku, przewidziano w Kościele Płockim na miarę roku 1991 także podczas liturgii sło-

¹⁵ *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, nr 12, w: *Obrzędy bierzmowania*, dz. cyt. s. 22-23; *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, nr 18, w: *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2007³, s. 16.

¹⁶ H. J. Sobeczko, *Sakrament bierzmowania w duszpasterstwie*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 28 (1975), s. 58; G. Kusz, *Katecheza sakramentalna w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego*, w: *Ineffabile Eucharistiae donum*, red. T. Dola, Opole 1997, s. 255; L. Collin, *La confermazione. Elementi per un possibile itinerario a partire dal dono dello Spirito Santo*, „Rivista Liturgica” 79 (1992), s. 183-184; Cz. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania w praktyce*, dz. cyt. s. 58-59, 64; S. Dziekoński, *Tajemnica Ducha Świętego w katechezie sakramentu bierzmowania*, „Studia Pastoralne” 4 (2008), nr 4, s. 101-103.

¹⁷ *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego*, dz. cyt. s. 116, 163; *Statuty drugiego synodu gdańskiego*, dz. cyt. s. 191, 195; *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, dz. cyt. s. 274-275 (t. 1); *Czwarty synod diecezji tarnowskiej 1982-1986*, dz. cyt. s. 262; *Chrystus światłem*, dz. cyt. s. 89; *Drugi synod diecezji lubelskiej*, dz. cyt. s. 84; *Pierwszy synod diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej*, dz. cyt. s. 76; *Synod archidiecezji wrocławskiej*, dz. cyt. s. 293, 459; *Poznański synod archidiecezjalny*, dz. cyt. s. 258, 291; por. *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, dz. cyt. s. 281 (t. 1).

¹⁸ *Czwarty synod diecezji tarnowskiej 1982-1986*, dz. cyt. s. 262.

wa Bożego lub innej comiesięcznej celebracji z obowiązkowym udziałem kandydatów. Tematykę tego przygotowania stanowi świadectwo o Chrystusie¹⁹.

3. WYBÓR IMIENIA I PATRONA

Polski zwyczaj stanowi wybór imienia, a przede wszystkim patrona z okazji przyjęcia sakramentu bierzmowania²⁰. W Kościołach partykularnych wskazuje się, że ma to być imię chrześcijańskie, z reguły inne niż nadane podczas chrztu. Imiona świętych są zalecane z uwagi na przyszłe orędownictwo za kandydatem oraz wzór do naśladowania. Przy tej okazji uwydatnia się poznawanie życiorysów świętych patronów²¹. Przykładem różnic odnośnie do wyboru imion podczas bierzmowania są decyzje w Kościołach Poznańskim w roku 1970 i Włocławskim w roku 1991. W Kościele Poznańskim uwzględnia się imię inne niż chrzcielne, a we Włocławskim powtórzenia imienia chrzcielnego przy bierzmowaniu się nie wyklucza²².

4. PRZYGOTOWANIE RODZICÓW I ŚWIADKÓW ORAZ WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

Przygotowanie to przenika na wielu etapach przygotowanie kandydatów i w dużej mierze może uzależniać owocność przyjmowania sakramentu przez kandydatów, ale zarazem odnowę łaski bierzmowania w życiu samych rodziców, świadków i wspólnoty parafialnej²³. Szerokiej współpracy wspólnoty ludu Bożego w Kościołach partykularnych dotyczy przede wszystkim podstawowa formacja kandydatów do wspólnej modlitwy, czytania i rozważania słowa Bożego oraz do uczestnictwa w liturgii (por. KPK 890). Roli rodziców nie ogranicza się do okazjonalnych kontaktów z katechetami, lecz obejmuje ona również np. pomoc

¹⁹ *Uchwały czterdziestego drugiego synodu plockiego*, dz. cyt. s. 110, 113.

²⁰ *Instrukcja duszpasterska*, dz. cyt. s. 35 (nr 11).

²¹ *Synod diecezji włocławskiej*, dz. cyt. s. 97; *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego*, dz. cyt. s. 164; *Statuty drugiego synodu gdańskiego*, dz. cyt. s. 194; *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, dz. cyt. s. 282 (t. 1).

²² *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego*, dz. cyt. s. 164; *Drugi synod diecezji włocławskiej*, dz. cyt. s. 75.

²³ E. Szczotok, *Duszpasterstwo związane z udzielaniem sakramentu bierzmowania*, w: *Ewangelizacja i młodzież. Sakrament bierzmowania. Program duszpasterski na rok 1991/92*, red. tenże, A. Liskowacka, Katowice 1991, s. 39; J. Voss, *Erfahrungen und Überlegungen zur Praxis der Firmvorbereitung*, w: *Die Feier der Sakramente in der Gemeinde*, red. M. Klöckener, W. Glade, Kevelaer 1986, s. 205; Cz. Krakowiak, *Parafia jako centrum życia liturgicznego*, w: *Veritatem facientes*, red. J. Nagómy, J. Wróbel, Lublin 1997, s. 434-435; A. Drożdż, *Bierzmowanie w całokształcie chrześcijańskiej moralności*, „*Studia Pastoralne*” 4 (2008), nr 4, s. 213-214; Cz. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania w reformie*, dz. cyt. s. 384.

młodzieży w przyswajaniu wiadomości i troskę o jej systematyczny udział w katechezie itp. Celem mobilizacji wspólnoty parafialnej i jej współpracy poleca się np. ogłaszanie i wcześniejsze ustalanie terminu bierzmowania. Przybiera ono w Kościołach partykularnych najczęściej postać katechezy, spotkania duszpasterskiego w ramach katechizacji dorosłych, konferencji czy niekiedy celebracji z konferencją. W jego tematyce oprócz przypomnienia teologii sakramentu wymienia się pouczenie o porządku celebracji i udziale w niej wspólnoty wierzących. Przynajmniej jedno lub dwa takie spotkania rodziców i świadków to zalecenie w Kościele Częstochowskim szczególnie wraz z rokiem 1986. Jednakże już w roku 1973 pierwszą katechezę sakramentalną rodziców, bezpośrednio po rozpoczęciu przygotowania młodzieży oraz kilka kolejnych także polecono także w Kościele Gdańskim. Nadto w Kościele Tarnowskim w dobie roku 1986 przygotowaniem tym objęto rodziców poprzez współudział w katechezie przygotowawczej kandydatów w klasie VII, jak również wspólnie ze świadkami uczestnictwo w trzech odrębnych spotkaniach. Pierwsze z nich odbywa się na początku roku katechetycznego, drugie na półroczu, a trzecie na miesiąc przed bierzmowaniem. To ostatnie spotkanie łączy się z zachętą do częstego odmawiania hymnu do Ducha Świętego w rodzinach oraz do udziału w nowennie itp. Odnośnie do rodziców żyjących w związkach cywilnych, a bez przeszkód do zawarcia sakramentalnego małżeństwa zaleca się, aby duszpasterze przy okazji przygotowań do sakramentu bierzmowania ich dzieci okazywali pomoc w uregulowaniu ich małżeńskiej sytuacji. W ramach przygotowania wspólnoty parafialnej do uroczystości bierzmowania poleca się przede wszystkim okolicznościowe kazania, zwyczajną katechizację dorosłych, pouczanie wiernych i przekazywanie im pełnej nauki o Duchu Świętym oraz uroczyste rozpoczęcie katechezy młodzieży z udziałem wspólnoty. Nawet poprzez zwykłą informację w ogłoszeniach parafialnych, że rozpoczyna się bezpośrednia formacja katechetyczna kandydatów, uwydatnia się zachętę do modlitwy w ich intencji. Jest to modlitwa indywidualna i wspólnotowa, szczególnie poprzez wezwania w Modlitwie powszechnej. Ponadto przewiduje się afisze i inne materiały ilustracyjno-tekstowe w gablotkach przykościelnych, materiały z przebiegiem uroczystości oraz udział parafian w przygotowywaniu liturgii. Umieszczanie w gablotkach tych informacji zalecono zwłaszcza wraz z rokiem 1991 w Kościele Płockim²⁴. Tym samym w życiu Kościołów partykularnych swoje odzwierciedlenie mogą znajdować inspiracje wskazaniami Kościoła po-

²⁴ *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego*, dz. cyt. s. 121; *Trzeci synod archidiecezji warszawskiej*, dz. cyt. s. 74; *Wiara, modlitwa i życie*, dz. cyt. s. 65; *Statuty drugiego synodu gdańskiego*, dz. cyt. s. 70, 191, 194; *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, dz. cyt. s. 274-275, 281 (t. 1); *Drugi synod archidiecezji gnieźnieńskiej*, dz. cyt. s. 63, 96, 125; *Pierwszy synod prowincji krakowskiej*, dz. cyt. s. 91; *Czwarty synod diecezji tarnowskiej*, dz. cyt. s. 77-78, 119, 224, 261; *Chrystus światłem*, dz. cyt. s. 59, 89; *Drugi synod diecezji lubelskiej*, dz. cyt. s. 57-58; *Pierwszy synod diecezji koszalińskokolobrzeszkiej*, dz. cyt. s. 69, 76; *Uchwały synodu archidiecezji w Lubaczowie*, dz. cyt. s. 33-34, 57, 184; *Trzeci synod diecezji kieleckiej*, dz. cyt. s. 204; *Uchwały czterdziestego drugiego synodu płockie-*

wszechnego oraz ich dostosowanie, ale zarazem zobowiązanie rodziców i wspólnoty parafialnej wspólnie z katechetami do autentyczności w pomocy kandydatom przez katechezę i wspólne obrzędy z zamiarem formowania ducha wiary tychże kandydatów, stopniowego umacniania i bezpośredniego przygotowania²⁵.

Także katechezę mistagogiczną z udziałem rodziców i świadków polecono w roku 1991 ogółowi Kościoła partykularnego w Polsce²⁶. Pod adresem Studium Teologii Życia Wewnętrznego przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie, skierowano w Kościele Krakowskim w roku 1979 nadto życzenie przygotowania praktycznych przewodników dla świadków na temat ich zadań wobec bierzmowanych²⁷. Zarazem jednak charakterystyczne, że w dobie roku 1973 do udziału świadków w katechizacji przygotowawczej nie zobowiązano w Kościele Gdańskim. Niemniej w tymże Kościele partykularnym, po zakończeniu okresu bierzmowania w diecezji, wprowadzono obowiązek ich uczestnictwa w spotkaniu ogólnodiecezjalnym²⁸.

4. 1. Osoba świadka

Nazwa „świadek bierzmowania” może oznaczać tego, kto zaświadcza, że dany kandydat przyjął sakrament bierzmowania. Zarazem jednak i przede wszystkim oznacza kogoś, kto pomaga bierzmowanemu świadectwem swojej wiary (por. łac. *martyr* – świadek, męczennik)²⁹. Co do osoby świadka, przewiduje się w Kościołach partykularnych, aby sam kandydat proponował jego kandydaturę i podawał dane osobowe na sześć tygodni przed bierzmowaniem. W charakterystyce świadka zostaje wymienione najczęściej praktykowanie wiary i przedstawienie stosownego zaświadczenia w tej sprawie, przyjęcie już bierzmowania i ukończenie 16 lat oraz przystąpienie do Komunii św. podczas samej celebracji (por. KPK 874 § 1; KPK 893 § 1). W odniesieniu do wyboru osoby świadka zaleca się, aby był nim chrzestny z uwagi na związek z sakramentem chrztu (por. KPK 893 § 2; KKK 1311). Wybór świadka w osobie chrzestnego nie jest jednak bezwzględny. Sytuacje, gdy należy od tego odstąpić z powodu np. złego stylu życia chrzestnego, poddano pod uwagę ogółowi Kościoła partykularnego w Polsce w roku 1991 oraz w Kościołach Płockim w roku 1991 i Kieleckim w roku 1992. Ponadto analogię obo-

go, dz. cyt. s. 110; *Poznański synod archidiecezjalny*, dz. cyt. s. 78, 291; *Drugi synod diecezji włocławskiej*, dz. cyt. s. 75.

²⁵ *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, nr 3, w: *Obrzędy bierzmowania*, dz. cyt. s. 17-18.

²⁶ *Drugi polski synod plenarny*, dz. cyt. s. 85.

²⁷ *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, dz. cyt. s. 284-285 (t. 1).

²⁸ *Statuty drugiego synodu gdańskiego*, dz. cyt. s. 70, 194.

²⁹ Pastuszko, dz. cyt. s. 359-360; Krakowiak, *Sakrament bierzmowania w reformie*, dz. cyt. s. 247-248; A. Calapaj Burlini, *I padronato oggi. Elementi per una valutazione nella luce della storia*, „Rivista Liturgica” 91 (2004), s. 124-125; P. Majer, *Czy rodzice bierzmowanego mogą pełnić funkcję świadków bierzmowania?*, w: *Lex tua veritas*, red. tenże, A. Wójcik, Kraków 2010, s. 503-504.

wiązków świadka i rodziców chrzestnych uwydatniono w Kościele Poznańskim już w roku 1970. Zarazem jednak bierze się na ogół pod uwagę możliwość przedstawiania dzieci do bierzmowania przez ich rodziców. Praktyka osobnego świadka dla każdego z bierzmowanych znalazła poparcie zwłaszcza w Kościele Gdańskim w roku 1973 i Krakowskim w roku 1979. Inną zasadę przyjęto jeszcze w roku 1967 w Kościele Włocławskim, a wymagała, aby chłopców do bierzmowania przedstawiali mężczyźni, a dziewczęta kobiety. Zdaje się, że najbardziej precyzyjną regulację, chociaż nie bezwzględna przyjęto w roku 1991 w Kościele Płockim. Wskazuje ona matki chrzestne jako świadków dla młodzieży żeńskiej oraz ojców chrzestnych jako świadków dla młodzieży męskiej. To zrozumiałe również, że w gronie kandydatów na świadków nie znalazły się osoby żyjące w niesakramentalnym związku małżeńskim³⁰. W ten sposób w Kościołach partykularnych w zależności od okoliczności czasu i miejsca dostosowuje się wymogi wyboru świadka za normą w Kościele powszechnym, ale przy założeniu, że świadek odznacza się przede wszystkim duchowym przygotowaniem, dojrzałością w wierze oraz zaangażowaniem w przygotowanie kandydata, jego przedstawienie szafarzowi oraz w pomoc kandydatowi do wypełnianie przyrzeczeń złożonych na chrzcie³¹.

Podsumowując należy wskazać, że przygotowanie do sakramentu bierzmowania na wielu płaszczyznach stanowi szczególne zadanie i wymaganie w życiu Kościołów partykularnych diecezji i parafii.

1. Synod wieńczy, a zarazem otwiera drogi życia w Kościele partykularnym na rzecz przygotowania do sakramentu bierzmowania i nie tylko. W określonym przedziale czasu podejmowania synodów, drogi te w Kościołach partykularnych wykazują swoje podobieństwa i specyfikę w tychże Kościołach, a zarazem mogą odnajdywać odzwierciedlenie i aktualność w innych Kościołach partykularnych także obecnie. W latach 1967-1994 synody podjęto kolejno w piętnastu Kościołach partykularnych: Włocławski, Poznański, Gdański, Warszawski, Katowicki, Krakowski, Gnieźnieński, Tarnowski, Częstochowski, Lubelski, Koszalińsko-Koło-brzeski, Lubaczowski, Płocki, Kielecki i Wrocławski. W tym po dwa synody podjęto w Kościołach Włocławskim i Poznańskim. Dodatkowo oprócz archidiecezjalnego, synod prowincjalny przeprowadził także Kościół Krakowski. Ponad-

³⁰ *Synod diecezji włocławskiej*, dz. cyt. s. 136; *Statuty archidiecezjalnego synodu poznańskiego*, dz. cyt. s. 163; *Trzeci synod archidiecezji warszawskiej*, dz. cyt. s. 120; *Statuty drugiego synodu gdańskiego*, dz. cyt. s. 70, 194; *Duszpasterski synod archidiecezji krakowskiej*, dz. cyt. s. 271, 282 (t. 1); *Czwarty synod diecezji tarnowskiej*, dz. cyt. s. 119, 224, 261; *Chrystus światłem*, dz. cyt. s. 90, 151; *Pierwszy synod diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*, dz. cyt. s. 76; *Drugi polski synod plenarny*, dz. cyt. s. 87; *Uchwały synodu archidiecezji w Lubaczowie*, dz. cyt. s. 57, 184; *Uchwały czterdziestego drugiego synodu płockiego*, dz. cyt. s. 110; *Trzeci synod diecezji kieleckiej*, dz. cyt. s. 205; *Poznański synod archidiecezjalny*, dz. cyt. s. 291; *Synod archidiecezji wrocławskiej*, dz. cyt. s. 293, 459, 484; *Drugi synod diecezji włocławskiej*, dz. cyt. s. 76.

³¹ *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, nr 5-6, w: *Obrzędy bierzmowania*, dz. cyt. s. 18-19.

to synod plenarny dotyczył życia ogółu Kościołów partykularnych diecezji polskich.

2. W Kościołach partykularnych podejmuje się pogłębienie przygotowania do sakramentu, zarówno samych kandydatów, rodziców, świadków i całej wspólnoty parafialnej. Pogłębienie to dotyczy zarówno tematyki, jak form czy systematyki przygotowania. Z reguły przygotowanie trwa 4 lata, a udzielenie sakramentu następuje w wieku 15 lat. Uwydatnia się zarówno wiedzę, jak i formację religijną. Z takimi formami przygotowania jak katecheza, dzień skupienia, rekolekcje, nowenna, comiesięczna celebracja, katechizacja dorosłych, ogólnodiecezjalne spotkanie, łączy się problematykę świadectwa wiary i życia, apostołatu, dialogu w wierze poprzez sakramenty oraz udziału w życiu Kościoła partykularnego. Swoje znaczenie stopniowo osiąga przygotowanie na kształt mistagogii. Pogłębieniu przygotowania mogą służyć propozycje pomocy w postaci edycji materiałów.

3. Uwydatnia się w życiu Kościołów partykularnych pogłębianie motywacji przyjmowania bierzmowania oraz motywacji szeregu wymogów formalnych jak odpowiedni wybór imienia i patrona przez kandydata, wybór osoby świadka według kryterium wiary, egzamin itp. Jednocześnie w służbie tegoż pogłębienia motywacji uwrażliwia się na przekazywanie kandydatom, rodzicom, świadkom, jak i całej wspólnotie parafialnej, teologii i symboliki sakramentu oraz ich związków ze świadectwem wiary.

4. Obiecująco mogą brzmieć, ale zarazem wymagają nieustannej konfrontacji z praktyką życia niektóre założenia w Kościołach partykularnych jak nie jedno, ale kilka spotkań duszpasterskich z rodzicami kandydatów, udział rodziców w katechezie kandydatów, udziału świadków, szczególnie w bezpośrednim przygotowaniu kandydatów, udział wspólnoty parafialnej w rozpoczęciu bezpośredniego przygotowania kandydatów czy przygotowanie kandydatów starszych według opracowanego szczegółowo programu.

5. Duże znaczenie w przygotowaniu zarówno kandydatów, jak i rodziców przynajmniej się wzajemnemu oddziaływaniu w gronie rodziny, zwłaszcza podczas bezpośredniego przygotowania do sakramentu.

6. Odrębności w praktyce przygotowania w poszczególnych Kościołach partykularnych dotyczą zwłaszcza wyboru imienia i patrona oraz udziału świadków w przygotowaniu czy odrębnego świadka dla każdego z kandydatów lub tylko dla ich grup.

Summary
The Preparation for the Sacrament of Confirmation
in the Parish after the Second Vatican Council

An analysis of documents of the local synods in fifteen Polish dioceses in Poland (1967-1994) gives an outline of what the preparation for the Sacrament of Confirmation is to look like in the case of 11 to 15 year-old teenagers. The catechetical preparation includes introduction to the liturgy of the Sacrament, the dialogue of the faith, the Christian maturity and the witnessing of the faith. There is a number of special service scenarios. It is crucial for the candidates to accept personally what results from the Baptism, that is the active participation in the life of the Church. Certain liturgical celebrations, retreats and the family prayer are particularly recommended in this time of preparation. The teenagers and adults with disabilities may undergo their pre-Confirmation program in the institutions that take care of them in partnership with parents or individuals in particular parishes. The immediate preparation in special circumstances (mature adults, engaged couples) may be arranged together with the youth groups or according to the special programs. There is also a custom to choose a name of a patron saint for the Confirmation. The parents, the sponsors and the parish community should accompany candidates by prayer, the formation and the catechesis for the adults. The Confirmation sponsors should be the godparents, the biological parents or other persons of the appropriate standing with the Church.

confirmation, Christian initiation, local Church, Christian maturity, Holy Spirit, apostolate, witness of faith, catechetical formation, mystagogical catechesis